

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Németh Gergely:

A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők

Című doktori (PhD) értekezés szerzői ismertetése

Témavezető:

Babos Tibor, Dr.

Budapest, 2017

1. BEVEZETÉS

Az értekezés elsődleges célja a védelmi szektor általános működési dinamikájának bemutatása egy újszerű, alapvetően természettudományos és jellemzően multidiszciplináris vizsgálati koncepció alkalmazásával. Céлом ezért egy olyan megközelítési koncepció felállítása, amely a védelmi szektort a környezete részeként, kényszerek mentén „változó”, transzformálódó rendszerként szemlélteti. A célkitűzés alap kutatás jellege miatt, jelen értekezés keretei között, egy vizsgálati koncepció kialakítását és az annak keretében azonosított tényezők vizsgálatát, bemutatását tervezem.

A koncepció szükségességének tárgyalását, elméleti alapjainak megteremtését követően további célom olyan, meghatározó környezeti tényezők azonosítása, amelyek a megközelítésbe beilleszthetők, tehát a védelmi szektor transzformációját alapvetően befolyásolják.

A környezeti tényezők szelekciós erőként felfogható értelmezését, az azt kiegészítő komplexitás teóriával együtt, a vizsgálat során alkalmazom.

A védelmi szektor környezetében azonosított, főbb befolyásoló tényezők (a stratégiai környezet, a szövetségi rendszerek, a politikai és a társadalmi elit percepciója, a kortárs hadszíntér, valamint a védelmi szektor működése) a fenti nézőpont alapján kerülnek részletes elemzésre.

A vizsgálat eredményeként igazolást nyerhet az a hipotézis, amely szerint *a védelmi szektorok transzformációját a belső és külső környezeti tényezők határozzák meg*, amelyek azonosíthatók, meghatározott hatásmechanizmusuk generalizálható, tehát különböző védelmi szektorokra (esetünkben az európai védelmi szektorokra) hasonló módon hatnak. Fontos kitérni arra, hogy a hipotézis, nyilvánvaló, de ezzel együtt megtévesztő trivialitása ellenére nem szervesült a meghatározó hadtudományi gondolkodásban. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a védelmi tervek elsődleges katonai inputja a NATO szövetségesek által alkalmazott tervezési rendszerben a fenyegetettség-értékelés. Ennél sokkal kevésbé meghatározó az a felismerés, hogy egy ország védelmi szektora nehezen képes túlnőni a környezeti tényezők által megszabott határokat. Egy példával élve, a tartós társadalmi támogatás hiányában, tartós pénzügyi támogatás nélkül, vagy épp túlzó erőigénnyel megjelenő haderőfejlesztési tervek a szakmai minőségüktől függetlenül, alkalmatlanok arra, hogy fenntartható és a környezethez alkalmazkodó fejlődési pályát jelöljenek ki a haderőknek.

Az itt tárgyalt jelenségek, tényezők tehát olyan makroszintű folyamatok eredményének tekinthetők, amelyek képesek behatárolni a védelmi szektor fejlődési irányát és ezért nagyban determinisztikus erejűnek tekinthetők.

A védelmi szektor alkalmazkodási kényszerének felismerése és konceptualizálása ezért fontos kérdés, amely részben alternatívát nyújt, részben megerősítheti, hitelesebbé és „valóság-állóbbá” teheti az ambíció-vezérelt tervezést. Egyben implikálhatja azt a következtetést is, hogy a tudatos irányítás, szakirányítás szerepe kevésbé jelentős (nyitott demokráciák esetében), ezért a védelmi szektor rendszere egyfajta „kényszerpályán” mozog, amelyet a rendszer környezete jelöl ki.

A védelmi szektor decentralizált, öntudatlan, környezeti tényezőktől erősen függő transzformációjának elfogadása újszerű koncepció lehet a magyar védelmi-stratégiai tervezési gondolkodásban és támogathat egy olyan hadtudományi párbeszédet, amelynek eredményeként egy kortárs, korszerű és komplex stratégiai tervezési rend alakítható ki. Ennek kulcsa annak a felismerésnek az igazolása, hogy a célok sikeres teljesülését a körülmények (vagyis a környezeti elemek) garantálják.

2. AZ ÉRTEKEZÉS KIALAKÍTÁSA SORÁN ALKALMAZOTT MEGKÖZELÍTÉS ISMERTETÉSE

A védelmi szektorok működésének és sajátosságainak vizsgálatához széles szakirodalmi bázis áll rendelkezésre. A kutatások túlnyomó része azonban jellemzően egy-egy jelenségre és annak eredőjére koncentrál. A teljesség igénye nélkül, ilyen a társadalom védelmi kérdésekhez való viszonya, védelmi költségvetés helyzete, a védelmi ipar hatékonysága, a tagállami „potyautazás”, a haderő képességeinek helyzete, a haderő transzformációjának állapota, vagy épp a védelmi tervezési rendszer hatékonysága.

Bár e kutatások nagy mélységben dolgozzák fel a védelmi szektorok működésének jellemző kérdéseit, ugyanakkor általában nem tesznek kísérletet a vizsgált ok-okozati összefüggések egységes mintába rendezésére. A meghatározó vezérlő elvek, minták azonosítására vonatkozó kutatásokat alapvetően megnehezíti, hogy a vizsgálati tartomány (a védelmi szektor) extrém összetettsége miatt *nehéz egyetlen meghatározó tényezőt azonosítani a folyamatok mögött*, mivel annak más paraméterekhez való viszonya körülményektől függő módon, viszonyított marad.

A védelmi kiadások alacsony szintje például jellemzően hangsúlyos indikátora a védelmi szektor transzformációs problémáinak. Két alacsony védelmi kiadási szinttel rendelkező védelmi szektor összehasonlító vizsgálata során azonban már nem feltétlenül meghatározó. Ilyen esetekben más tényezők (pl. intézményi kultúra és hatékonyság, biztonsági környezet, szövetségesi-diplomáciai rendszerek) válnak fontossá. Következésképpen a védelmi szektorban zajló folyamatok összessége a multidiszciplinaritás irányába tolja el a vizsgálati fókuszot. A folyamatok elemzésének hatásfokát nagy valószínűséggel javítja a meglévő vizsgálati eszközrendszer és teóriák más tudományterületekről vett, újszerű koncepciókkal történő kiegészítése.

A védelmi szektor működése során azonosítható, nagyszámú változó átfogó, rendszerszintű vizsgálatához szükségesnek tűnik egy olyan megközelítés alkalmazása, amely képes kezelni és értelmezni egy ilyen összetett jelenség karakterisztikáját, elemeit és azok viselkedését.

Jelen értekezés a védelmi szektorban zajló folyamatok értelmezésére egy újszerű, sajátos megközelítést javasol, amely elsősorban a védelmi szektor és annak működését döntő módon befolyásoló környezeti elemeinek viszonyára koncentrál, amelyek viszonyrendszereiket decentralizált módon alakítják ki.

Ez a - Patrick Porter szavaival, „kemény” strukturális determinizmusként¹ leírható - megközelítés alkalmazott eszközrendszerében és folyamat-felfogásában leginkább a védelemgazdasági szemléletmódhoz hasonlít, amennyiben elismeri, meghatározónak tartja és azonosítani igyekszik a trendek és szabályok kényszerítő erejét. Ugyanakkor közösséget mutat a nagystratégiai jellegű, védelempolitikai logikával abban, hogy a környezet vizsgálatát és értelmezését elsődleges fontosságúnak tekinti. A védelmi szektort komplex, adaptív rendszerként értelmező megközelítés nagyrésztben megfeleltethető a Jervis és Waltz nevével fémjelzett strukturális realista irányzatnak.² Ez utóbbi az államok fejlődését a biztonsági környezet kényszerei között, azokkal összefüggésben vizsgálja. Különbség azonban, hogy a jelen értekezésben tárgyalt környezet nem csupán biztonsági relációban értelmezendő, hanem átfogja a gazdasági, társadalmi és technológiai jelenségeket is.

¹ PORTER, Patrick: The Global Village Myth: Distance, War, and the Limits of Power. Georgetown University Press. Washington. 2014. ISBN: 9781626161931.

² JERVIS, Robert: Complexity and the Analysis of Political and Social Life. In - Political Science Quarterly, 1997. Vol. 112, No. 4., valamint WALTZ, Kenneth N: Theory of international politics. Waveland Press, 2010. ISBN-13: 978-1577666707

A hagyományos vizsgálati koncepciók és a jelen értekezésben javasolt közötti további eltérés, hogy az itt alkalmazott „kemény” determinista látásmód, tehát a tényezők dominanciájának elfogadása, szinte teljesen negligálja a génusz szerepét. Utóbbit csupán a valószínűség szabályai között létrejövő véletlenszerű jelenségként, rendszerszinten nem értelmezi, annak funkcionális szerepet nem tulajdonít.

A védelmi szektorok strukturális determinizmusból kiinduló vizsgálatát, az értekezési keretein belül, az a felismerés dominálja, hogy a rendszerként viselkedő szektor transzformációja elsősorban az elemeinek öntudatlan és sajátos alkalmazkodási erőfeszítéseinek eredménye, a környezet szelektáló körülményei között. Ez a vizsgálati koncepció a főbb biztonságelméleti iskolák elemeit vegyesen alkalmazza, azonban további kiegészítésre szorul a védelmi szektor, mint összetett rendszer átfogó vizsgálata érdekében. Ezt a funkciót a komplexitás és szelekció vizsgálatára vonatkozó természettudományos modellek töltik be.

A tézis kialakítása során alkalmazott tudományos eszközök multidiszciplinárisak és kiemelten támaszkodnak azokra a kutatási koncepciókra, amelyek a vizsgált szerveződéseket tudattalan, a környezetük által meghatározott módon változó jelenségekként vizsgálják. Ez a megközelítés – feltevésem szerint - a védelmi szektor általános működésének elemzése során is alkalmazható.

3. KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

- 1.) A védelmi szféra értelmezhető olyan mesterséges, komplex és adaptív rendszerként, amelynek változását a külső- és belső környezete határozza meg.
- 2.) A védelmi szektor környezetével folytatott interakciói során azonosíthatók olyan tényezők, amelyek jelentős befolyással bírnak a szektor működésére, fejlődése irányára. Ezek a tényezők – a kiválasztódás és a komplexitás elveinek megfelelően – más védelmi szektorokra is hatással vannak, vagyis hatásmechanizmusuk generalizálható. Ez lehetővé teszi a hasonló tulajdonságokkal bíró, de nem azonos védelmi szektorok vizsgálatát.
- 3.) A számos befolyásoló környezeti tényező közül kiemelt jelentőségű a stratégiai környezet, a szövetségesi rendszerek, a politikai elit és a társadalom biztonságpercepciója, a 21. századi hadviselés és a védelmi szektorok

működéséből eredő további (belső) környezeti feltételek. Ezek vizsgálata a védelmi szektor nyílt, adaptív rendszerként történő viselkedését igazolja.

4. KUTATÁSI CÉLOK

Az értekezés célja a védelmi szféra azonosítása mesterséges és komplex, nyitott, adaptív rendszerként, amelynek fejlődését a rendszer egyéb elemei és környezet befolyásolják. Kiemelt cél e tényezők, rendszerelemek azonosítása is, továbbá, a kiválasztott tényezők vizsgálatán keresztül annak megerősítése, hogy ezek a leginkább fontos befolyásoló elemei a védelmi szektorok környezetének. Végül a tényezők vizsgálatán keresztül azok hatásainak feltárása, amely lehetőséget ad a kis, nyitott védelmi szektorok (köztük a magyar) fejlődési lehetőségeinek és kényszereinek további vizsgálatára.

5. KUTATÁSI MÓDSZEREK

A tézis kidolgozása során nagy mélységben elemeztem az utóbbi húsz év, témához kapcsolódó hadtudományi szakirodalmát. A feldolgozott forrásanyag koncepcionális rendezése érdekében saját megközelítést dolgoztam ki. A védelmi szektorokkal foglalkozó hadtudományi irodalmi forrásokat felosztottam átfogó hatókörű és speciális hatókörű, valamint természettudományos és hibrid forrásokra. Kiindulási pontom a természettudományok területén azonosított jelenség volt, miszerint a vizsgált rendszer a környezete változásainak kényszerei nyomán változtatja viselkedését és tulajdonságait. Ezt követően megvizsgáltam ezen folyamatok esetleges konformitását a védelmi szektort átfogóan elemző kutatások következtetéseivel, továbbá a védelmi szektor valamely elemét egyfajta hibrid, természettudományos eszközöket is tartalmazó eszközrendszerrel vizsgáló kutatások megállapításaival.

A vizsgálat során kialakított logikai megközelítést felhasználva, kijelöltem öt, jelentős környezeti tényezőt, amelyek egyéni vizsgálatához a vonatkozó, speciális hatókörű kutatásokat használtam fel.

A kutatás alapkutatásnak minősíthető abban a tekintetben, hogy új megközelítést alkot a védelmi szektor működésének értelmezése érdekében.

6. A TÉMÁBAN RELEVÁNS SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A komplexitás és darwini szelekciós elméletek a védelmi szektor és környezete rendszerek interakciójaként történő értelmezése érdekében történő alkalmazása a magyar hadtudományi szakirodalomban korábban nem került publikálásra. Az egyes alrendszerek és környezetük viszonya kapcsán azonban számos szakirodalmi forrás áll rendelkezésre és a komplexitás hadtudományi felhasználása kapcsán is születtek tudományos értekezések.

Az értekezés központi tézise, a védelmi szektor rendszerként, saját környezetével folytatott interakciói eredményeként fejlődő, mesterséges szerveződésként történő alapötletét Konrad Lorenz: *Behind the Mirror* (magyarul a „Tükör hátoldala”, eredeti német kiadásában „Die Rückseite des Spiegels”)³ című műve adta. Ebből kiindulva kezdtem elemezni a természettudományos jelenségekkel foglalkozó szakirodalmat, majd később a hadtudományi jelenségeket természettudományos keretrendszerben, vagy szabályok szerint vizsgáló irodalmi forrásokat.

7. A KUTATÁS IDŐTARTAMA

Kutatásaimat 2017. június 25-én zártam. A tézisben feltüntetett adatsorok kialakítása során törekedtem arra, hogy a 2015. évnél későbbi adatokat csak kimondottan indokolt esetben használjak. Ennek oka, hogy a 2014. szeptember 4-én, a walesi NATO csúcsértekezleten elfogadott védelmi költségvetési kötelezettségvállalás hatására, 2015-2017 között meginduló európai, védelmi kiadásnövelés hatásai még nem egyértelműek, ezért ezek vizsgálata csak részleges következtetésekre lenne alkalmas. Ettől eltekintve a walesi kötelezettségvállalás is megerősíti azt, a magyar hadtudományos szakirodalomban tudományos igényességgel korábban nem szervesülő felvetést, hogy a szövetségi rendszer a nemzeti védelmi szektor transzformációjának egyik legjelentősebb tényezője.⁴

³ LORENZ, Konrad. *Behind the mirror: A search for a natural history of human knowledge*. London: Methuen, 1977. ISBN: 0416942806

⁴ A Magyar Kormány által bejelentett 2% ambíciószint NATO csatlakozásunk óta, tehát majd' két évtizede állandó célkitűzés. Az ambíciószint elérésére vonatkozó szilárd elkötelezettségét mutató közjogi eszközt azonban csak a walesi csúcsot követően hozta meg a Kormány. Ez is mutatja egyrészt a NATO, másrészt a geostratégiai környezet jelentős determináló hatását.

8. AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Az **első fejezet** célja a védelmi szektor természettudományos eszközrendszerrel történő vizsgálatának megalapozása, az alkalmazott teóriák (komplexitás, szelekciós elmélet, illetve ezek a biztonságelméletekben történő megjelenése) bemutatása. Ezen túlmenően a fejezetben hozott példák célja az első és második hipotézisben megállapítottak igazolása, vagyis a védelmi szektor mesterséges rendszerként történő értelmezése és annak determinisztikusan függő viszonya a környezeti tényezőktől. A vizsgálati keretrendszer kifejtése során a védelmi szektor és környezete relációja is bemutatásra kerül.

A **második fejezetben** a védelmi szektort az erőforrásokat képességekké, majd biztonsággá alakító anyagszere folyamat körül kialakult rendszerként határozom meg. Ebből kiindulva, illetve vizsgálom az erőforrás átalakítás és hasznosulás közgazdasági vetületeit is. Ennek keretében a védelmi szektor folyamatait tökéletlen piacként értelmezem, amelyben azonban a piaci kudarcától eltérően a politikai-társadalmi igény és a katonai képességek biztosítása között viszonyrendszer azonosítható. A védelmi szektor működésének (tehát az anyagszere folyamatok) értelmezését követően, a választott szakirodalmi forrásokra támaszkodva ismertetem azokat a tényezőket, amelyek jelentős hatással bírnak a védelmi szektor működésére.

A vizsgálat során kiemelten fontos tényezőként kerül azonosításra a nemzetközi tér trendjei és az aktuális stratégiai környezet, a szövetségesi rendszerek, a politikai elit prioritásai és a társadalom biztonságpercepciója, a 21. század jellemző hadviselési formái, valamint a védelmi szektor működése. Az említett tényezők kiválasztásával és karakterisztikájának, valamint a védelmi szektorra gyakorolt hatásának részletes ismertetésével igazolom a második és a harmadik hipotézist. A nemzetközi példák feldolgozásán keresztül a fenti fejezetekben megadott példákon keresztül igazolom a választott tényezők fontosságának és hatásmechanizmusának általános érvénnyel bíró jellegét (harmadik hipotézis). A harmadiktól a hetedik fejezetig terjedő részben, a védelmi szektort nyílt, adaptív rendszerként körülvevő környezeti tényezőket mutatom be és elemzem általános hatásaikat a védelmi szektorokra. Ennek az öt fejezetnek a célja annak a gyakorlati bizonyítása, hogy a védelmi szektor transzformációja milyen jelentős mértékben függvénye a saját környezetének.

Az **harmadik fejezetben** a nemzetközi tér trendjeit vizsgálom részleteiben. Ebben a fejezetben bemutatom, hogy a nemzetközi rendszerben az államok fejlődésénél tapasztalt

erőszak monopolizáció ment végbe az utóbbi évtizedekben, amely stabil globalizációt és a történelem folyamán nem látott fejlődést eredményezett. A globalizációval egyidejűleg ugyanakkor a technológia fejlődése megnöveli a katonai hegemon lehetséges riválisainak eszköztárát és mozgásterét egyaránt. A stratégiai eszközök növekedésével a katonai megoldásoknak számos alternatívája jelenik meg, mintegy olyan új rendszerminőségként, amely a nemzetközi rendszer korábbi állapotait nem jellemezte.

Az **negyedik fejezetben** a szövetségi rendszerek dinamikáját és azok védelmi szektorokra gyakorolt hatását elemzem. Ezen rendszerek a védelmi szektornál magasabb szintű szerveződésként értelmezendők, amelyek pozitív externáliaként a védelmi ipar magas kapacitás volumene által termelnek biztonságot a részes országok számára. Bemutatom, hogy a szövetségi rendszerekben való tagság egyfajta paradoxona, hogy míg a nemzetek szempontjából biztonságtermelő körülményként lépnek fel, addig a kisebb védelmi szektorokat a biztonság-túlkínálat útján lényegében elcsökevényesedik, mivel azok biztonságtermelésére a túlkínálat miatt (amennyiben az ország nincsen közvetlen veszélyben) csekély társadalmi igény mutatkozik. A tehermegosztási vita ezért politikai természetű, racionális alapon a nagyobb szövetségeseknek mindig érdekükben áll majd a kisebb államok rendszeren belül tartása.

Az **ötödik fejezetben** a politikai elit prioritásai és a társadalom biztonságpercepciója által reprezentált környezeti kényszert elemzem. Ez az a faktor, amely döntően hozzájárul a védelmi szektor által kínált szolgáltatások társadalmi fogyasztási igényének meghatározásához. Bemutatom, hogy az uralkodó elméletek alapján, a társadalom a kapott információkkal arányosan képes jó pontossággal megítélni az ország helyzetét, biztonsági fenyegetettségét, adott esetben a védelmi kiadások arányos szintjét. A társadalom preferenciái nem csak direkt választáson keresztül manifesztálódnak, hanem az ún. kilépés-visszajelzés-lojalitás (exit-voice-loyalty) választási lehetőségek mentén passzívan is kifejeződhetnek. Ez utóbbi a védelmi szektorok túlélése számára különösen veszélyes tényezőt jelenthetnek, amennyiben egyszerre tagjai egy szövetségi rendszernek és értékelik alul a társadalmi visszacsatolás szükségességét és fontosságát.

A **hatodik fejezetben** a 21. század hadviselési formáinak vizsgálata során ismertetem, hogy nemzetközi rendszer növekvő komplexitásának eredményeként a stratégiai kalkulus egyre növekvő bizonytalanságot eredményez. Ez a háború költségeinek növekedésével a saját beavatkozásainak spektrumát korlátozni nem képes katonai hegemon és a hegemon büntetésétől tartó riválisok nyílt kenyértörésének kerülését eredményezi. Ezt még tovább

erősíti a stratégiai eszközként használható nyílt fegyveres konfliktus alternatíváinak növekedése. A klasszikus értelemben vett, globális kiterjedésű, 3. generációs fegyveres konfliktusok kialakulási esélye a fenti érvek és okok miatt, belátható időn belül valószínűtlen, amennyiben a hegemon által alakított szövetségi rendszer megőrzi a kohézióját.

A **hetedik fejezet** a védelmi szektorok működését vizsgálja a bemeneti tényezők (elsősorban erőforrások), a kimeneti tényezők (elsősorban képességek) és a szektor erőforrás-felhasználási (abszorpció) tulajdonságainak (elsősorban hatékonyság) viszonyrendszerében. Ebben a fejezetben a hozott, nemzetközi példákon keresztül egyrészt megerősítem, hogy bizonyos globális és regionális tényezők védelmi szektorokra gyakorolt hatása generalizálható, ugyanakkor megerősítem azt, a szövetségi rendszerek tárgyalása során már reprezentált felismerést, hogy a védelmi szektorok mérete elsődleges tényező a hatékonyság során. Ez azt is jelenti, hogy a globalizáció által életre hívott változások, a biztonsági környezet, a társadalom biztonsági szemlélete, a technológia és a költségnövekedés a határokon túlnyúló együttműködés irányába szelektálja a védelmi szektorokat.

A „**Befejezés**” során összegzem a következtetéseimet, bemutatom tudományos eredményeimet.

9. A KUTATÓMUNKA ÖSSZEGZÉSE, HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

Az értekezés bevezető részében megfogalmazott célkitűzéseimnek megfelelően, megvizsgáltam a védelmi szektor általános működésének, átalakulásának folyamatát. Elsődleges célom annak igazolása, volt, hogy a védelmi szektor vizsgálható-e a környezetével állandó interakciót folytató, annak eredményeként befolyásolt, nyílt, komplex és adaptív rendszerként (H1). Ennek érdekében az első fejezetben igazoltam, hogy a védelmi szektor és környezete viszonyrendszerének elemzése lehetséges a természettudományból vett szelekciós és komplexitás elméletek alkalmazásával, mivel a vizsgált rendszer viselkedése az említett teóriákban azonosított viselkedési mintákkal konformitást mutat.

A természettudományos teóriák mesterséges rendszerre, tehát a védelmi szektorra történő alkalmazása útján, a második fejezetben igazoltam, hogy a védelmi szektor fejlődése környezetétől elválaszthatatlan és nyílt hálózatként a transzformációja minden pontján változó mértékű befolyással vannak rá a kívülről és belülről határoló rendszerek. Megállapítottam továbbá, hogy ezek a hatások azonosíthatók és - a tézis hatókörén belül – a demokratikus európai országok védelmi szektorai esetében generalizálhatók. (H2).

Ennek következményként lehetőség nyílt a védelmi szektor általános fejlődési irányának egy alternatív, a magyar hadtudományi gondolkodásban még nem szervesült tudományos megközelítésére. Ehhez kapcsolódva, a védelmi szektort a saját környezet kényszerei között értelmező megközelítem alapján, szintetizáltam és egységes, a hipotéziseimet alátámasztó narratívába rendeztem a releváns hadtudományi szakirodalmat.

A szakirodalmi források szintézise és saját kutatásaim alapján feltételeztem, majd a harmadik, negyedik, ötödik és hatodik fejezetekben bemutattam, hogy a védelmi szektor transzformációját meghatározó tényezők között szignifikáns befolyással bírnak a következő tényezők; a stratégiai környezet, a szövetségesi rendszerek, a politikai elit és a társadalom biztonságpercepciója, a 21. századi hadviselés és a védelmi szektorok működéséből eredő további (belső) környezeti feltételek (H3). A fejezetekben elvégzett kutatómunka eredményeként a specifikus és általános példák megerősítették, hogy a tényezők és a védelmi szektor kölcsönhatásainak mechanizmusa általános érvényű, generalizálható (H2).

Összességében, a természettudományos teóriákra alapozott megközelítésemen keresztül újra értelmeztem a védelmi szektorok működését és átalakulását. A megfigyelt jelenségeket egységes koncepcióba helyezve igazoltam, hogy a védelmi szektor transzformációjának eredői azok a tényezők, amelyek a szektor környezetében, szelekciós erővel fellépve kényszerítik ki annak változásait. Ezek a változások, bár „alkalmazkodás”-ként utalok rájuk, valójában nagyobbrészt tudattalan, vagyis nem akaratlagos cselekvések által valósulnak meg. Fontos következtetés ezért, hogy a védelmi szektor átalakulásának, transzformációjának legfőbb mozgatórugója a környezeti kényszerek között mozgó rendszerelemek nagyobbrészt decentralizált és tudattalan viselkedése. Ez a megállapítás, véleményem szerint, megerősíti a stratégiai irányítási eszközök hatókörének korlátait és a környezet tanulmányozásának paradigmaticus szükségességét.

10. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Igazoltam, hogy a védelmi szektor értelmezhető komplex, adaptív rendszerként, amelynek változását külső környezete határozza meg.
2. A védelmi szektor környezetével folytatott interakciói során azonosítottam olyan tényezőket (öt tényező), amelyek jelentős befolyással bírnak a szektor működésére, fejlődése irányára. Ezek a tényezők – a kiválasztódás és a komplexitás elveinek megfelelően – más védelmi szektorokra is hatással vannak, vagyis hatásmechanizmusuk generalizálható. Ez lehetővé teszi a hasonló tulajdonságokkal bíró, de nem azonos védelmi szektorok vizsgálatát.
3. A számos befolyásoló környezeti tényező közül kiemelt jelentőségüként határoztam meg a stratégiai környezetet, a szövetségesi rendszereket, a politikai elit és a társadalom biztonságpercepcióját, a 21. századi hadviselést és a védelmi szektorok működéséből eredő további (belső) környezeti feltételeket. Ezek vizsgálata igazolta a védelmi szektor transzformációjára kifejtett hatásukat.
4. A fentiekén túlmenően, egységes keretbe foglalva, új megvilágításba helyeztem a védelmi szektor működési mechanizmusait, azok főbb szereplőit és jellemző interakcióit, valamint ezek és a szektor környezeti elemeinek kölcsönhatását. Ezzel az új megközelítéssel, támaszkodva a szelekciós és a komplexitás tudományteóriákra, egységes narratívába foglaltam a védelmi szektorok utóbbi évtizedekben megfigyelt transzformációját.
5. Összefoglaltam és szintetizáltam a téma releváns és aktuális nemzetközi szakirodalmi forrásait.

11. AJÁNLÁS, A KUTATÁSI EREDMÉNYEK LEHETSÉGES FELHASZNÁLÁSI TERÜLETEI

A védelmi szektorok komplexitásának felismerése és elfogadása alapvető ellentmondásban van a saját környezetének irányítására és formálására folyton törekvő emberi elme természetes prekonceptcióival. Nem könnyű elfogadni, hogy emberek és szervezetek hosszan tartó munkája, a célokra szánt erőforrások, vagy a zseniálisnak tűnő politikai célok egyetlen pillanat alatt válhatnak semmivé a környezeti kényszerek pillanatnyi átrendeződésének eredményeként. Nem egyszerű a saját korlátok tiszta és világos felismerése sem, mint ahogy az évtizedes szokásokkal történő szakítás is tudatos erőfeszítést igényel.

Az egyének és szervezetek kognitív dilemmáitól függetlenül, azokról tudomást sem véve, globalizálódott világunk mára egy hatalmas, összekapcsolt hálózattá változott, szinte minden pillanatban befolyásolva az emberi életet és tevékenységeket, sokszor olyan kiváltó okok hatására, amelyekről tudomást sem szereznek azok, akiket valójában érint. A szervezett komplexitás problémái mára betörték a mindennapokba és azok részeként figyelmet követelnek.

Ez a tézis egy törekvés arra, hogy a védelmi szektor tudományos elitjének és remélhetőleg stratégiai vezetésének figyelmét is ráirányítsa ezekre a roppant folyamatokra. A porosz, szovjet majd angolszász katonai kultúrák, származásuktól függetlenül, folyamatokra koncentráló, zárt hierarchiába szerveződő vezetési rendszereket eredményeztek a haderőben, amely az adott hadműveleti feladat, vagy egyéb tevékenység megoldására specializálva, egy ideig még képes eredményeket elérni a szűkös erőforrások, a politikai és társadalmi elvárások és a katonai realitások egyre jobban szorító rendszerében.

A védelmi szektorok 21. századi válsága azonban ezt a megközelítést, az aktuális probléma aznapi megoldására koncentráló mikromenedzsmentet már nem teszi lehetővé. Az olyan kisebb védelmi szektorok, mint például, de nem kizárólag, a magyar, véges erőforrásokkal rendelkeznek egy olyan környezetben, ahol a gyorsan változó feltételrendszerhez történő alkalmazkodásnak egyetlen alternatívája van, a kudarc és a fokozatos felbomlás. Bár az állammal való bonyolult szimbiózis miatt, a védelmi szektort közvetlen pusztulás csak az állam felszámolása esetén fenyegeti, a társadalom által biztosított erőforrások nem hatékony felhasználása hosszabb távon elidegenítheti a szektort a finanszírozó társadalomtól, vagy politikai elitől, amely, ha nem is tudatosan, de általánosságban érzékeli, hogy a pénzéért cserében nem azt kapja, amit elvárt. Ez egy hosszú, lefelé tartó, egymást erősítő

visszacsatolásokból álló spirált indíthat el, amely egy tetszhalott, tehát élő, de mozdulatlan, diszfunkcionális védelmi szektort eredményezhet. A tetszhalott védelmi szektor csak az erőforrások felszívására alkalmas, funkciói a saját életben maradására korlátozódnak.

Ennek elkerülése érdekében elengedhetetlenül szükséges a védelmi szektort határoló környezet értelmezése, ahol lehet, formálása és a lehető leghatékonyabb adaptálódás. A nagyobb védelmi szektorokkal ellentétben, amelyek kapacitásai lényegesen szélesebb mozgásteret és alkalmazkodási hibaszázalékot engednek meg, a kisebbeknek túlpontos specializációra, a környezeti feltételrendszer mély megismerésére, a következtetések összevonására és egy koherens adaptációs stratégia kialakítására kell törekedniük.

A dolgozatom célja, hogy hozzájáruljak az ehhez szükséges paradigma váltáshoz, elsősorban a védelmi szektorok rendszerként történő vizsgálatának elméleti megalapozottsága területén, másodlagosan pedig olyan, főszóbeli tudományteóriák bemutatásával, amelyek megalapozhatják a kialakulóban lévő tudományos párbeszéd folytatását.

Kutatási eredményeimet ezért, azok elfogadása esetén, ajánlom azoknak a védelmi kérdésekkel stratégiai szinten foglalkozó egyetemeknek, kutatóintézeteknek és kormányzerveknek, amelyek a védelmi szektor transzformációját célzó központi stratégiák előkészítésében és végrehajtásában részt vesznek.

12. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

- 1.) Németh Gergely , Réti Tamás: 6. FEJEZET: KATONAI MŰVELETEK ÉS MISSZIÓK FENNTARTHATÓSÁGI KIHÍVÁSAI. In: Knoll Imre , Lakatos Péter (szerk.) Közzolgálat és fenntarthatóság . 161 p. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2014. pp. 99-123. (ISBN:978-615-5491-64-1)
- 2.) Németh Gergely: A 10. tábori tüzérezred védelmi harcai a Donnál, 1943 januárjában: II. rész In HADITECHNIKA 68:(1) pp. 47-51. (2014)
- 3.) Németh Gergely: A társadalom biztonságpercepciója és a védelmi kiadások Közép-Európában (előadás). MH BKK Euro Atlanti Nyári Egyetem során tartott előadás (2014)
- 4.) Németh Gergely: A többnemzeti együttműködési formák és a NATO kapcsolata (előadás) Elhangzott a 2014-ben megrendezett MH BKK Euro Atlanti Nyári Egyetemen. (2014)
- 5.) Németh Gergely: A 10. tábori tüzérezred védelmi harcai a Donnál, 1943 januárjában: I. rész. HADITECHNIKA 47:(6) pp. 42-45. (2013)
- 6.) Németh Gergely: A NATO védelmi tervezés fejlődéstörténete (1949-1967) HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA XXIII:(3-4) pp. 89-103. (2012)
- 7.) Németh Gergely: GLOOMY EXPECTATIONS – ANALYSIS ON THE SHORT-TERM FUTURE OF EUROPEAN DEFENCE CAPABILITIES. In HADTUDOMÁNYI SZEMLE 5:(3-4) pp. 176-185. (2012)
- 8.) Németh Gergely: A NATO védelmi tervezési rendszere a stratégiai tervezés kontextusában. BIZTONSÁGPOLITIKA.HU (2012)

- 9.) Németh Gergely: A NATO ÚJ VÉDELMI TERVEZÉSI FOLYAMATA ÉS ANNAK HATÁSA A NEMZETI KÉPESSÉGTERVEZÉSRE. In HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 64:(3) pp. 4-6. (2010)
- 10.) Németh Gergely: ZÁSZLÓALJ-HARCCSOPORT (ANGOL KIRÁLYI EZRED 1. ZHCS) HARCAI, AVAGY A „VIKINGEK” AZ AFGÁN SIVATAGBAN. In FELDERÍTŐ SZEMLE VIII:(1) pp. 113-126. (2009)
- 11.) Németh Gergely: A NATO KÉPESSÉGFEJLESZTÉSI IGÉNYEINEK MEGJELENÉSE A MAGYAR HONVÉDSÉG FEJLESZTÉSI TERVEIBEN. In HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 63:(4) pp. 14-16. (2009)
- 12.) Németh Gergely: A globális pénzügyi–gazdasági válság hatása a fegyverkezésre és a biztonságra. In: Vámosi Zoltán (szerk.) Válság és biztonság: A globális pénzügyi és gazdasági válság társadalmi és biztonságpolitikai aspektusa. 2009. pp. 53-68. (ISBN:978-963-88723-0-2)
- 13.) Németh Gergely: A globális pénzügyi-gazdasági válság hatásai a védelmi költségvetésre (előadás). A konferenciaközlemény anyaga alapján ismertetett előadás , Elhangzott a ZMNE Társadalomtudományi Intézet és a HABE közös konferenciáján , A konferencia időpontja: 2009.11.20. (2009)
- 14.) Németh Gergely: A M. Kir. 10. tábori tüzérezred védelmi harcai a Donnál 1943. januárjában. pp. 1-32. OTDK III. helyezés (2005)

13. SZAKMAI-TUDOMÁNYOS ÉLETRAJZ

Németh Gergely

Cím: 2000, Szentendre, Kondor Bela u. 9.

Email: nemeth.gergely@hm.gov.hu

Mobil: 06305264170

Célok: Tovább bővíteni a védelmi szektorban megszerzett ismereteket, különös tekintettel a nemzeti védelmi szektor fejlődési lehetőségeire és a nemzetközi haderőfejlesztés trendjeire.

Újabb elemző módszerek megismerése. Vezetés-irányítási tapasztalatok megszerzése.

Munkatapasztalat:

2017 Tanácsadó (HVK KHTCSF)

A nemzeti haderőfejlesztési terv (Zrínyi 2026) kidolgozásának szinkronizációja.

2013-2017 Helyettes-védelmi tanácsos a Magyar Állandó NATO Képviselőn

Védelmi tervezési nemzeti összekötő (NDPP, DPCS); védelem és elrettentés, előretolt jelenlét, lépcsőzetes tervezési kérdések, védelmi kiadások, képességfejlesztés, keretnemzeti koncepció, V4 védelmi tervezési kooperáció.

2010-2013 Képesség-irányítást (HM VTF)

A NATO követelmények, képességigények megjelenítése a magyar védelmi tervezési rendszerben. Szakértői hozzájárulás a magyar haderőfejlesztési terv védelempolitikai és képesség-fejezeteihez. A Védelmi Tervezési Kérdőív kitöltéséért felelős munkafolyamat koordinátora. Elemzés, értékelés.

2007-2010 Haderőtervezési irányítást (HVK HTCSF)

A NATO követelmények, képességigények megjelenítése a magyar védelmi tervezési rendszer Képesség- és feladattervező alrendszerében. A Védelmi Tervezési Kérdőív haderőtervezési fejezetei kidolgozásának koordinátora a vezérkari oldalon (J5).

2006 Gyakornok a Katonai Felderítő Hivatalban

A közel-keleti folyamatok nyílt forrásokból történő értékelés-elemzése, a 34 napos háború eseményeivel foglalkozó diplomamunka kidolgozása.

Oktatás:

2009-2017 Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

„A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők” c. tézis kidolgozása (folyamatban).

2002-2006 Nemzetvédelmi Egyetem, Biztonság- és védelempolitikai alapképzés